

Una història que es repeteix

José Manuel Reinoso Cano

Diplomat en Professorat d'EGB ciències i matemàtiques i
mestre de música

Director de l'Escola Pau Vila

UNA HISTÒRIA QUE ES REPETEIX I

L'any 2000 vaig arribar al CEIP Pau Vila. Em va rebre la directora, M. Luisa. No em va sorprendre que es dirigís a mi en castellà. El que em va sorprendre va ser l'accent tan familiar que tenia aquell castellà.

La meua família va arribar a l'Hospitalet la Setmana Santa de l'any 1968, quan jo tenia 18 mesos. El carrer de la Mina del barri de Pubilla Cases va ser el lloc d'arribada inicial. Allà vam viure de lloguer un any. El meu pare havia sortit del poble set mesos abans, per tal de trobar una feina amb més futur que el nostre petit negoci de venda de teixits, per anar on havien marxat molt dels veïns que ja no podien comprar la roba de les seves llars i dels seus vestits. A Barcelona.

Amb molt d'esforç va deixar la seva dona i els seus dos fills petits amb més deutes que guanys, en un poble petit on el progressiu desmantellament migratori dels anys 60 i 70 anava minvant cada cop més les possibilitats d'una vida digna i, sobretot, amb possibilitats de futur per als joves. Va agafar el seu Seat 600 un migdia de setembre i fins a la nit de l'endemà no va arribar al seu destí. Va tenir molta sort, va trobar la feina de la seva vida en una oficina d'una empresa de cosmètics, amb un sou de 7.700 ptes. amb 112 de descompte.

"Los catalanes nunca me hablaron de tú, siempre de usted."

Va vendre el cotxe, va vendre la botiga, va vendre la casa... ho van vendre tot. Amb els diners i molta il·lusió es van dirigir cap al "reagrupament familiar" en una gran ciutat plena d'oportunitats, des d'un petit i aïllat poble d'alta muntanya que poc havia evolucionat en els costums i en la manera de viure en els 100 anys anteriors.

"Con la casa auestas."

"Mamá, y yo aquí..."

Al principi, jo no reconeixia el meu pare després de més de mig any sense veure'l i la meva germana va patir la pèrdua de la llibertat pròpia del poble.

La mare va trobar immediatament suport en una veïna, que també era "nouvinduda", i va començar a desenvolupar-se de la seva mà pel barri. El primer que va fer va ser buscar una escola per a la meva germana. Al poble ja feia temps que la meva germana havia après a llegir i, llavors, amb cinc anys, no tenia cap escola pública on poder anar; només una petita "escola privada" (per anomenar-la d'alguna manera) a prop de casa on anava la filla de la veïna la va "acollir" tot just iniciat el tercer trimestre del curs 1967-1968: l'escola San Javier. Quina afició de posar noms de sants a les escoles privades sense ser confessionals.

Així doncs, les despeses de la família eren el lloguer del pis, que es menjava més de la meitat del sou del pare, uns diners que calia enviar al poble per pagar els cars medicaments de l'avi, l'escola de la germana, etc.; amb la resta de la mensualitat la mare havia de fer mans i mànigues per portar l'economia familiar endavant. Per descomptat que no vam passar gana, però la realitat era ben modesta. La fusta del llit on jo dormia tenia "chinchés" i un matí vaig aparèixer tot ple de picades i això va suposar, de ben segur, una despesa extraordinària molt difícil d'assumir pel fet d'haver de canviar un dels mobles d'aquell atrotinat pis. El problema va ser que no només era el meu llit, sinó tots els mobles de la casa.

També, per descomptat, no vivíem sols al pis, teníem sempre algun familiar "rellogat" que utilitzava la nostra llar com a "lanzadera" de la seva aventura particular a la nova terra catalana. De fet, jo no vaig tenir habitació pròpia fins als dotze o tretze anys.

El temps va passar i amb l'esforç diari de les hores extraordinàries del pare, de les petites feines manuals de la mare (sobretot cosir), dels diners obtinguts amb la venda de les propietats del poble i d'una economia molt austera, al cap d'un any ens vam aventurar a la compra d'un pis més digne.

A la ronda de la Torrassa vaig passar la meva infantesa, la meva adolescència, la meva joventut... És a dir, gran part de la meva vida. El pis tenia 55 m². Tres habitacions, un bany, una cuina, un passadís ("*donde mis niños podían correr*"), un menjador, un balcó i un petit safareig a dalt de l'edifici. Tot un luxe!

El problema era que la meva germana ja havia començat 1er d'EGB a l'escola San Javier i, d'un barri a l'altre, hi havia molta distància. Així doncs, la meva mare ficava la germana de sis anys a l'autobús a la Torrassa al matí i l'antiga veïna la recollia a Pubilla Cases per portar-la a escola amb la seva filla; a la tarda es realitzava el procés contrari. Aquesta situació només va durar el tercer trimestre, però no cal dir res sobre la idoneïtat de la solució trobada per tal de poder atendre les diverses necessitats de la família.

El curs 1969-1970, la meva germana va començar 2n d'EGB al Colegio Mixto Ronda de la Torrassa, realment al costat de casa. Més tard seria el CEIP Santiago Ramón y Cajal.

El curs 1971-1972 jo vaig començar la meua vida acadèmica a l'escola del senyor Lozano, al carrer Progrés, al costat d'una vaqueria. Allà vaig plorar el primer dia d'escola quan encara no tenia cinc anys. Tot just vaig esclatar en llàgrimes a l'hora de la sortida quan vaig veure la mare que em venia a buscar. Suposo que, des de llavors, tinc un mal concepte del que és una escola: realment mai no m'ha agradat anar a escola, però el fet és que també mai no me n'he sabut deslligar. Només recordo que hi havia un company més gran que jo, dels que ara catalogaríem de NEE (necessitats educatives especials) amb el dictamen de l'EAP corresponent, que el professor el tenia tot el temps fent voltes per la classe demanant silenci amb el dit als llavis i fent un suau sorollet. Per anar al lavabo, calia apropar-se a la taula del mestre i fer un senyal de "V" amb els dits de la mà. De fet, el silenci destacava en aquella escola malgrat la ingent quantitat de nens que hi havia, perquè només érem això: nens.

Això va continuar al llarg de tota l'EGB a l'escola de la meua germana, on regnava la directora Isabel Cifuentes. Encara que al mateix nom de l'escola hi figurava la denominació de "mixto", es mantenien els nens i les nenes ben separats. Crec que no vaig parlar amb una companya de la meua escola fins a 8è d'EGB.

L'escola dels anys 70 a l'Hospitalet.

Sí senyors, vaig anar al Santiago Ramón y Cajal. De fet, a dia d'avui hi ha tres direccions de l'escola pública de l'Hospitalet ocupades per antics alumnes.

Recordo el pati de sorra. És curiós que el primer que m'ha vingut a la memòria sigui el pati. Recordo les classes amb 60 i més companys ordenats pel cognom. Recordo els càstigs físics als companys. Sempre vaig estar del costat dels "profes". En certa manera allò tenia bastant similitud amb el món militar; no era una educació integral com pretén ser ara, sinó més aviat una instrucció en les "arts instrumentals": llegir, escriure, calcular, i poc més.

Realment, l'escola pública de llavors no tenia els mateixos recursos que ara, ni tampoc els ajuts a les famílies eren, ni de bon tros, semblants als de l'actualitat. Malgrat la situació econòmica de la família, que continuava essent precària, i els bons resultats acadèmics de la meua germana i meus, mai no vam poder gaudir d'una beca d'estudis.

L'escola també treia recursos d'on podia. De 12 a 13 h es feia repàs i les famílies que volien pagaven una quota per aquesta "sisena hora". Com podeu imaginar, ens hi quedàvem tots.

No recordo cap conversa directa amb cap mestre en el que podia haver estat una sessió de tutoria. Tampoc ho vaig trobar a faltar. Penso que no vèiem la figura del mestre gens propera ni assequible. Només al final de l'etapa, quan feia setè, va venir un mestre, Don Pedro, que es va atrevir a parlar amb nosaltres amb un llenguatge més proper. Fins i tot, crec recordar sentir alguna cosa relacionada amb l'educació sexual, però no ho puc assegurar. Això devia ser el curs 1978-1979.

També va ser aquell curs que va venir la segona i última mestra que vaig tenir en tota l'EGB. La primera va ser una senyora gran que ens ensenyava, al cicle inicial, cançons, tot tocant un teclat elèctric que em tornava boig d'emoció. Va ser la senyoreta Roser. Ens va fer comprar un llibret prim i barat en blanc i negre anomenat *Faristol*. Jo vaig agafar-li mania, perquè ens volia ensenyar una llengua que només sabia parlar el Domènec, un company molt xulo que semblava tenir un poder innat i al qual tothom obeïa. A més, amb aquella mestra els companys, no sé per què, sempre es portaven malament i el que volia ensenyar-nos semblava llavors menys important que el que ens ensenyaven els altres mestres que ens castigaven a la mínima amb un milió de còpies.

Malgrat tot, vaig treure molt bones notes sempre, després a l'institut de Santa Eulàlia (COPEM) només hi vam continuar estudiant tres o quatre companys, però això va ser als anys 80.

El Pau Vila

És clar que em resultava familiar l'accent d'aquella directora, havia nascut a la mateixa província que la meua família, ella també va ser "nouvinguda" en el seu moment, com molt del professorat que m'he trobat a les diverses escoles en les quals he treballat, tant privades com públiques.

L'escola no sempre s'havia dit així, si jo hagués viscut a la Florida en lloc de a la Torrossa, de ben segur hauria anat a l'Onésimo Redondo, però crec que les meves vivències no haurien estat gaire diferents, tots dos barris han tingut sempre una evolució demogràfica semblant.

Els orígens de l'escola no els tinc gaire clars, però a través de converses amb antics mestres que han vingut a visitar-la, he deduït que va anar creixent a poc a poc, fa uns 50 anys més o menys. Aquests mestres jubilats, parelles que es van conèixer a l'escola fins i tot, ara viuen als seus llocs d'origen, d'on van venir a treballar a Catalunya.

A l'arxiu de l'escola es guarden els expedients dels antics alumnes. Tinc entès que per aquesta escola van passar ciutadans il·lustres de la nostra societat, com ara el conseller d'Interior actual, Joan Saura, o un músic de notable èxit com és Antonio Orozco. Aquest, per cert, va interessar-se per l'escola i va convidar a cantar amb ell els alumnes de la coral que jo dirigia fa uns cinc anys, en un dels seus concerts a l'Hospitalet.

També podem trobar documentació de la gestió escolar de fa anys, realment era molt simple en comparació amb l'actual. Però hom pot deduir la quantitat d'hores que s'hi passaven els professionals de llavors omplint aquells documents a mà d'una manera quasi artística.

Fins a l'arribada de la LOGSE, l'escola havia tingut molta matrícula, dues línies plenes fins a vuitè. Els blocs de la Florida ("*las casas baratas*") nodrien de nens l'escola, sobretot d'ètnia gitana, però de mica en mica van anar desapareixent fins

Al pati de l'escola fent activitats del projecte Aprendre a jugar en pau

arribar al final dels 90 en què l'escola va estar a punt de tancar. L'equip directiu de llavors va tirar endavant una sèrie d'estratègies per defensar-la i ho va aconseguir.

UNA HISTÒRIA QUE ES REPETEIX II

L'any 2001, l'escola havia canviat. Físicament era la mateixa de fa 50 anys, només s'havia fet el mínim manteniment per poder sobreviure, el mobiliari marcava data MEC 1975 (Ministeri d'Educació i Ciència 1975). Només hi havia l'ordinador del despatx i Internet era ciència ficció. El professorat era estable, però l'alumnat ja no. De mica en mica les classes van tornar a omplir-se, alhora que anaven canviant de color. Vaig despertar a la nova realitat el dia que vaig veure una nena magrebina amb les sabatilles i la bata d'anar per casa al pati de l'escola, amb cara d'espant i sense saber a quina fila apuntar-se. Com és lògic no vaig ser l'únic que va descobrir que no podíem continuar la nostra tasca de la mateixa manera que fins aleshores.

Arribat aquest punt, podem pensar que realment la història es repetiria i que es podria establir un paral·lelisme entre aquella època de la meua infantesa i la que estava a punt de produir-se al llarg de la dècada dels 2000-2010. Però no ha estat així, malgrat les dificultats que representa la gran diversitat d'aquesta darrera onada migratòria, amb gent d'arreu del món, acumulada en poc temps i poc espai. Els seus protagonistes han tingut unes condicions socials més favorables que les que van patir famílies com la meua fa tres i quatre dècades enrere. Ara, i sense ànim de ser ingènument optimista, podem comprovar com les institucions públiques han teixit una xarxa de suport, amb les seves deficiències, que ha servit de coixí al "cop" del fenomen migratori, tan fort, que podria haver suposat per a una ciutat com l'Hospitalet.

En una de les aules de música fent activitats del projecte Violí a l'escola, en col·laboració amb l'Ajuntament de l'Hospitalet

Al llarg dels 10 últims anys he viscut de primera mà com moltes famílies han passat per aquest tràngol tan difícil i traumàtic: separació de pares, mares i fills, precarietat econòmica, necessitat d'enviar diners al seu país, explotació immobiliària, desatenció dels fills per donar resposta a les necessitats més primàries, etc.

Però també he de dir, amb tota la modèstia del món, que l'Escola Pau Vila ha donat i continua donant una part d'aquest suport al procés migratori, com a component fonamental d'aquesta xarxa de suport.

Des del curs 2001-2002 els diversos equips directius fan una planificació estratègica del seu projecte educatiu a través de la qual s'intenta promoure la millora contínua del seu servei. Aquesta eina potent — tot just estem aprenent a utilitzar la planificació estratègica— va permetre dos períodes de canvis profunds de l'escola:

- a) 2001-2005: "La llengua oral com a motor dels aprenentatges"
- b) 2005-2010: "Escola acollidora"

Cal reconèixer, però, que han estat dos processos durs i difícils, en què la gestió del canvi s'ha trobat amb molts entrebancs, tant interns a l'escola, com externs.

D'aquestes dues fites que l'escola es va marcar, van néixer un munt d'estratègies en forma de petits projectes que han conformat l'esquelet d'una organització educativa que ha après a millorar de manera contínua: sap autoavaluar-se, sap planificar en funció del resultat d'aquesta avaluació i sap portar a terme les activitats adequades per tal d'assolir uns objectius ambiciosos i comuns a tota la comunitat educativa.

Podem enumerar algunes d'aquestes estratègies–projecte que conformen la vida quotidiana del centre i que configuren la seva singularitat:

- Projecte de violí a l'escola en col·laboració amb l'Escola de Música–Centre de les Arts de l'Hospitalet, en què l'alumnat de 2n a 6è millora capacitats bàsiques per a l'aprenentatge escolar, com són l'autoestima, la disciplina, l'esforç continu, l'autocontrol, etc. tot aprenent a tocar un instrument tan difícil com són els de corda fregada.
- Projecte de socialització de material escolar, llibres i sortides escolars, que garanteix a tot l'alumnat l'accés a tots els recursos de l'escola en igualtat real d'oportunitats. Un alumne de l'escola té els llibres, el material per treballar i les sortides garantides independentment del moment en què s'incorpori a l'escolarització.
- Dinamització de l'AMPA i de les activitats extraescolars, que permet mantenir operativa una AMPA en un context socioeconòmic molt difícil. Un alumne de l'escola pot escollir entre diverses activitats extraescolars: escacs, anglès, natació, violí, viola o violoncel, aula d'estudi, àrab. Alhora que es multipliquen els canals de comunicació entre les famílies i l'escola.
- Pla de lectura del centre, que garanteix l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura a tots els alumnes del centre, independentment del moment en què s'incorpori a l'escolarització.
- Pla de les tecnologies de l'aprenentatge i de la comunicació, que facilita l'ús funcional de la llengua en activitats com el Pau Vila TV, o Ràdio Pau Vila.
- I molts altres projectes com: Participació de les activitats de l'Agenda Escolar 21 per promoure l'educació mediambiental, Participació en el programa l'Aventura de la Vida i en el Projecte d'Innovació Educativa Aprenre a jugar en pau, per promoure actituds positives quant a la convivència i a la salut. L'activitat d'Aprenentatge i Servei "Ambaixadors de la música i la pau" per donar funcionalitat al projecte violí a l'escola, etc.

Tots aquests projectes estan dissenyats "a la mida del centre" i apuntant cap als mateixos objectius: millorar els resultats acadèmics i millorar la cohesió social.

També cal dir que tots aquests projectes que conformen l'escola no serien possibles sense l'alt grau d'implicació d'un equip de professionals de primer nivell com és el que treballa al Pau Vila.

De ben segur que el senyor Lozano, aquell mestre de la meua escola d'infantil, allà al costat de la plaça Espanyola, era un bon professional, tant com molts d'altres que han passat per les escoles de la nostra ciutat.

Malauradament, l'escola, com a institució, no ha tingut sempre la mateixa agilitat a l'hora de prémer l'accelerador de la innovació, per tal d'apropar-se a la realitat tant canviant que l'envolta.

Però aquesta és una altra història que també es repeteix.